

Aygün Fərəcova⁴¹
ƏLİ NƏZMİNİN FELYETON YARADICILIĞI

Əli Nəzminin realist qələm sahibi, tərəqqipərvər bir yazar kimi tanınmasında felyetonlarının da özünəməxsus rolu olmuşdur. Belə ki, bu əsərlər “Şərqi-rus” qəzetində, “Molla Nəsrəddin”, “Zənbur”, “Məzəli” jurnallarında dərc olunmuş və dövrə görə müəyyən bir oxucu auditoriyası qazanmışdır.

Əli Nəzminin 1906-1920-ci illər arasında yazdığı felyetonlar içərisində “Moizə”, “Mərsiyəxanlar”, “Söhbət”, “Kəndlilərin məişətindən”, “Maşallah”, “Ay Molla Nəsrəddin əmi”, “Üzrüm var”, “Arvad məsələsi”, “Daha düzəldi”, “Vəsvəsə”, “Ata və oğul”, “Ölü tutmaq” onun bədii nəsrinin səciyyəvi nümunələrindəndir. Bu əsərlər əsasən qısa, yığcam, lakonikdir. Yazıçı çox zaman beş-altı sətirlik bir yazıda bitkin və maraqlı süjet qura bilir, vacib bir məsələdən danışaraq oxucunu güldürməyi və düşündürməyi bacarır. Çox qısa olan felyetonlarında o, yadda qalan tipik mənfə surətlər yaradır.

Müəllifin felyetonlarında müxtəlif təbəqə və zümrələri təmsil edən zəngin mənfə tiplər silsiləsinə diqqət cəkir. Bu tiplər yazıçının satirik şerlərindən bizə məlum olan surətlər qalereyasını tamamlayaraq daha da zənginləşdirir.

Əli Nəzminin felyetonları toxunduğu məsələ və tənqid etdiyi obyekt cəhətindən də müxtəlifdir. Onun mənsur əsərləri falçılıq və qusbazlığın tənqidindən tutmuş ictimai-inqilabi məsələlərin tərənnumünə qədər geniş mövzuya malikdir.

Əli Nəzmi seirə 1903-cü ildən başlasa da, “Molla Nəsrəddin”də ilk dəfə nəsrə, felyetonları ilə çıxış etmişdir. Jurnalın 11-ci nömrəsində Əli Nəzminin “Əlidəvənəkl” imzası ilə bir kiçik məktubu dərc olunmuşdur. Burada gəncəli qusbaz Hacı Hüseynin oğlu ilə rəftarından bəhs edilir. Hacı oğlunun ağacdan dolasa tutmaq istəyəndə vıxılır, qıcı sınır. Atasını bu əhvalatdan xəbər tutub gəlir, oğlundan ilk soruşduğu bu olur: “– Oğul, necəsən? – Ous cibində ölməyib ki? Sağdırmı? [10, 342] Müəllif bu məktubunda jurnalın mövhumata və mövhumat kitablarına qarşı ardıcıl, siddətli mübarizəsindən də bəhs edir. İstər bu məktubda, istərsə də qusbaz oğlunun əhvalatında Əli Nəzmi qələmindəki məharət, incəlik və syumor hissi aydın cəkildə diqqət cəkir. Əli Nəzmi də Sabir kimi “Molla Nəsrəddin” in vəzifəsini, məqsədini çox gözəl başa düşmüşdü. Bu jurnal həm məqsədi, həm də dili, üslubu ilə xalqa yaxın olan, xalqın ruhunu ifadə edən yazılar tələb edirdi. Əli Nəzmi jurnaldakı fəaliyyəti ilə satiralarında olduğu kimi, felyetonlarında da məharət sahibi olduğunu isbat etdi.

Əli Nəzminin forma və mövzu baxımından zəngin olan yaradıcılığında sosial ədalətsizlik, öz hüquqlarını düzgün anlamayan və tələb etmək iqtidarında olmayan sadə kütlənin taleyi, məişət şəraiti, onların müdafiəsi böyük vətəndaş yazıçı münasibəti ilə əks olunmuşdur. Yaşadığı kənd mühitinin incəliklərinə dərinləndirən bələd olan ustad sənətkar burada qanunların olmaması, insanların özbaşınalığı, güclü-zəif bərabərsizliyi hallarını qələmə almaqla daha güclü, qaydalı-qanunlu, anlayışlı, humanist bir cəmiyyət arzusunda olduğunu ifadə edir. Onun “Gəncə uyezdindən” adlı felyetonunda oxuyuruq:

“Avqust ayının 30-cu gecəsi, saat on birə iyirmi dəqiqə işləmişdi. Öz xanəmədə oturub gözəl və göycək olan “Şərqi-rus” cərideyi-fəridəsinin o günkü gündə gələn nüsxəsini qabağa qoyub artıq dərəcədə kəməli-məsərrət ilə göz önündən keçirməyə məşğul idim və hər bir kəlməsindən bir rahatlıq və bir kərə qulağıma dəhşətli və vəhşətli beş-altı tufəng sədası gəldi.” [10, 336]

Yaranmış vəziyyətin kiçik təqdimatında yazıçı həm gecənin bir vaxtında sakitliyin, rahatlığın pozulduğunu, həm də Şərqi-rus tərəqqipərvər bir mətbuat orqanı olan “Şərqi-rus”-a hörmət və məhəbbətini ifadə edərək belə davam edir: “Bir nəfərdən sual elədim ki, nə hadisə yüz verib? Cavab verdi ki, həmin saat Əli Məşədi Fətəli oğlunun üç rəc mədyan atlarını üç nəfər oğru adamlar gəlib və atları minib darvazadan çıxan halda məzkur Əli Məşədi Fətəli xəbərdar olub əli siləhsiz, atların dalınca yürüyüb oğruların geri almaqdan ötrü haray edib, çağırır, bağırır isə də fəqət oğrular atları tünd sürüb qaçmışlar. Ona görə xəlc cəm olub tufəng atırdılar ki, çox adam gəlsin ta ki, oğruların atlarını dalınca getsinlər bəlkə tez ələ gətirələr...”

Yazıçı yüksək təəssüf hissi ilə XX əsr həyat tərzində ibtidai-icma dövrünün qaydalarının hökm sürdüyünü, qanunların olmadığından və yaxud vətərsizliyindən, işləmədiyindən insanların əziyyət cəkdiklərini, cərəsizliklərini, özlərini, mallarını qorumaq üçün müxtəlif vasitələrə əl atdıqlarını göstərir. O, “qonsu olan qeyri millətlərin min cürə tərəqqisini eşidib”, bizdə belə bir vəziyyətin hələ də davam etməsini, nəticə çıxara bilməməyimizi vətəndaş-yazıçı yangısı ilə ifadə edir.

Məlumdur ki, Əli Nəzmi həm də müxtəlif sosial-mədəni, mənəvi-əxlaqi mövzulara həsr olunmuş çoxsaylı məqalə və felyetonların müəllifidir. O, uzun müddət “Şərqi-rus” qəzetində, həm də “Molla Nəsrəddin”, “Zənbur”, “Məzəli” jurnallarında və digər mətbuat orqanlarında biri digərindən maraqlı mövzularda məqalə və felyeton çap etdirmişdir. Ədib həmin fəaliyyətini sonrakı illərdə bütün yaradıcılığı boyu davam etmişdir. “Söhbət”, “Ata və oğul (Tərbiyəmizdən)”, “Ay molla Nəsrəddin əmi”, “Ölü tutmaq”, “Tərbiyə”, “Vəsvəsə”, “Üzrüm var”, “Mühüm söhbət”, “Üzünü açma”, “Mətbuat” və s. başlıqlarla oxuculara təqdim olunan yazıların – məqalə və felyetonların heç biri digərinə bənzəmir. Çünki onlarda toxunulan məsələlər də, qaldırılan problemlər də günün aktual mövzuları olmaqla yanaşı, yazı tərzinə görə də, yəni mövzuya və obrazı yaradılan məsələ və ya tipin xarakterinə də uyğundur. Bu da Əli Nəzmi qələminin yumorlu, duzlu, koloritli olması ilə bağlıdır. Məsələ, dialoq şəklində qurulmuş “Söhbət” və “Ata və oğul” (tərbiyəmizdən), “Mühüm söhbət” felyetonunun hərəsində bir məsələdən söz açılır; birincidə Hacı rütbəli din xadiminin yeniliyə, gənc nəslin yeni üsulda təlim-tərbiyə olunmasına düşmən münasibətindən, ikincidə atanın övladına özünün pis nümunəsi ilə tərbiyəsini pozması və bu acınacaqlı nəticə ilə fərəhlənməsi, üçüncüdə isə Nizami Gəncəvinin qəbrinin üstündəki tikilinin – künbəzin Gəncə ziyalılarının və şəhərin bəzi sərvət sahiblərinin və digər şəxslərin əlbir

⁴¹ Gəncə Dövlət Universiteti.aygunfaracova@gmail.com

fəaliyyətləri ilə abadlaşdırılması, ruhani şəxslərin isə belə bir hadisədən bixəbərliyindən bəhs olunur. Həmin əsərlərdəki dialoqların biri digərinə bənzəmir, biri digərini təkrar etmir.

Əli Nəzmi felyeton yaradıcılığında Cəlil Məmmədquluzadənin felyetonlarının və kiçik həcmli bədii nəsr əsərlərinin nümunəsində yalnız “Molla Nəsrəddin” jurnalının yazı üslubunu və ictimai-ədəbi mövqeyini əks etdirməyə çalışırdı. Müşahidələr göstərir ki, Əli Nəzminin jurnalda (“Molla Nəsrəddin”də) çap etdirdiyi məqalə, felyeton və miniatur əhvalatlar özünün yazı tərzinə, duzlu, məzəli yumoruna görə başqa müəlliflərin, o cümlədən Cəlil Məmmədquluzadənin nəsr əsərlərindən seçilir. Ədibin (Əli Nəzminin) bu yaradıcılıq keyfiyyətini Cəfər (Xəndan) Hacıyev də müşahidə edərək yazmışdır:

“İlk yazısından etibarən “Molla Nəsrəddin”in üslubuna uyğun mövzular seçməyi bacaran yazıçı (Əli Nəzmi nəzərdə tutulur – A.F.), mənalı gülüş və kəskin tənqiddən məharətli bir surətdə istifadə etmişdir. ”Beləliklə, təxminən il yarım o, nəsr əsərləri (məşhur felyetonlar – A.F.) yazmaqla məşğul olur” [2, 334].

Həmin əsərlər konkret həyati detalların maraqlı şərhı, ideya-bədii təqdimi ilə diqqəti cəlb edir. Belə ki, Əli Nəzmi təsvir etdiyi əhvalatı diqqətlə müşahidə süzgülündən keçirərək onun məzmun və mahiyyətindəki sosial-mədəni ideyanı üzə çıxarmağı bacarır. Həmin məna və məzmun keyfiyyəti müəllifin yumoristik qələminin gücü ilə oxucuya təqdim edilərkən yüksək ideya-estetik təsirə malik olur. Bu təsir gücünü isə müəllifin ictimai ideali və müəllif mövqeyi müəyyən edir. Bu və digər keyfiyyətləri biz ədibin həm Molla Nəsrəddinə Gəncədən müraciətlə yazılmış felyetonlarında, həm də başqa başlanğıclarla olan əsərlərində müşahidə edirik. Məsələn, “Ay Molla Nəsrəddin əmi” başlıqlı “A kişi, sən allah bir insaf elə, vallah heç insaf eləmirsən,...” [10, 345] “Ölü tutmaq” başlıqlı, “Molla əmi! Biz müsəlmanlar nə qədər ki diriliyimizdən mərdüməzar oluruq, iki o qədər də öləndən sonra mərdüməzar oluruq.” [10, 347]. “Gəncədən” başlıqlı “Hörmətli Molla Nəsrəddin əmi!” sözləri ilə başlayan, “Mərsiyəxanlar” başlıqlı [10, 349], “Vay-vay, daha bundan sonra biz nə qayıracağıq”, “Vəsvəsə” [10, 352] başlıqlı felyetonların hər birində dövrün bir sıra mühüm sosial-mədəni və mədəni-əxlaqi problemlərinə diqqət yetirilmiş, xalqın ətalət və cəhəlatında marağı olanların iç üzləri, əsl simaları açıqlanmışdır. [5, 203-207]. Felyetonlardan bir daha aydın olur ki, Əli Nəzminin haqlı tənqid və ifşa hədəfinə çevrilən həmin tiplərin hər biri özünün şəxsi marağı naminə xalqın tərəqqisinə və inkişafına mane olur, bu yolda, necə deyirlər, dəridən-qabıqdan çıxırlar.

Bütövlükdə götürdükdə müşahidə və araşdırmalar göstərir ki, “Molla Nəsrəddin” jurnalı səhifələrində Əli Nəzminin həm poetik, həm də publisistik qələmi getdikcə püxtələşmişdir. Hətta onunla eyni ədəbi cəbhədə olan digər molla-nəsrəddinçilər kimi – M.Ə.Sabir, [Bax: 3, 138-139], Ə.R.Şamçızadə, [6, 122-124], [13, 59-606; 12,877] və sair, Mirzə Məhəmməd Axundov [Bax: 1, 19-20] və başqaları Əli Nəzminin ayrı-ayrı satırlarına – “Məsləhət”, “Kimdir o, arifi görəcəm...” – cavabları yazmışlar. Bu halın özü də molla-nəsrəddinçilər cəbhəsində Əli Nəzminin kifayət qədər nüfuzla malik olduğunu və ön cərgəyə çıxdığını göstərməkdədir. Təsədüfi deyil ki, Cəlil Məmmədquluzadə sonralar 1927-ci ildə böyük razılıq hissi ilə yazmışdı: “Aylar, illər dolandı və məcmuəmizin ibtidasından ta bu vaxtadək Məşədi Sijimqulu Kefsiz bizə həmişə yar oldu. Xüsusən, Sabirin vəfatından (1911-ci il) sonra, ikinci Sabirimiz (Əli Nəzmi nəzərdə tutulur) birincisinin yerini boş qoymadı. Məşədi Sijimqulu Kefsizin zövq və səfəli, məzəli və duzlu şeirlərinin heç bir vaxt dalı kəsilmədi. O özü cismən qocaldısa da, onun kələminin lətafəti bir zərrə qədər əskilmədi.” [4, 74].

Cəlil Məmmədquluzadə bu sətirləri yazmazdan xeyli qabaq, daha doğrusu, 1922-ci ildə jurnalın (“Molla Nəsrəddin”in) nəşrini Bakı şəhərində bərpa edəndə müəllif qıtlığı çəkdiyi zaman yadına ilk düşən molla-nəsrəddinçilərdən biri Əli Nəzmi olmuşdu. Ona görə jurnalda Əli Nəzmiyə belə bir müraciətlə onu jurnalla əməkdaşlığa dəvət etmişdi:

Kefsiz Neçə il ayrı düşəndən sonra yada salırıq yoldaşımızı və ikinci Sabirimiz Kefsizi (Məşədi Sijimqulu). Harada olduğunu bilmədiyimiz üçün ondan bir xəbər tuta bilmədik. Ümidvarıq ki, tez vaxtda öz lətafətli şeirləri ilə məcmuəmizi zینətləndirəcəkdir.” [“Molla Nəsrəddin” jurnalı., 1922 № 4.]

Əli Nəzmi bu müraciətdən dərhal sonra sevimli məsləkdaşının səsində səs vermiş və “Molla Nəsrəddin” jurnalı ilə yaradıcılıq əlaqələrini bərpa etmişdir. Bu əməkdaşlıq jurnal bağlananadək davam etmişdir. Bütün bunlar Əli Nəzminin yorulmaz və özünün ideya yaradıcılıq məsləkində əsl molla-nəsrəddinçilərdən olduğunu bir daha təsdiqləməkdədir.

Cəlil Məmmədquluzadə, N.Nərimanov, Sabir kimi Əli Nəzmi də xalqın tərəqqidə, yüksəlişdə, qabaqcıl millətlər sırasında görmək istəyirdi. İctimai eybəcərliklərə, tökülən nahaq qanlara, mövhumat əsiri olanlara, maarif düşmənlərinə, cəhəlat və nadanlığa, qeyri-bərabər evlənməyə, çoxarvadlılığa, milli loğçalığa, əcnəbilər qarşısında mütiliyə, vətənə, millətə biganəliyə və başqa qəbahətlərə acı-acı gülürdü, göz yaşları içində gülürdü.

Dini ehkamlara görə müsəlmanların etdiyi bəd əməllərin günahı onların özündə deyil, şeytan əməlidir. Əli Nəzminin 1909-cu ildə (35) “Molla Nəsrəddin” jurnalında “Kefsiz” imzası ilə dərc etdirdiyi “Vəsvəsə” adlı felyeton bu baxımdan diqqət çəkir:”

“Hərdən bir Allah lənət eləmiş şeytan gəlir durur başımın üstündə başlayır mənə vəsvəsə eləməyə ki, sən gəl bu müsəlmanlara sataş! Deyirəm ay məlun əl çək məndən, müsəlmanlara mən niyə sataşım? Başlıyır ki, sən götür yazgının ki, Gəncədə kəlisə karvansarasında olan “Pələ Yusif” (tün hamamında) iyirmiyə qədər balaca məsum uşaqların gözündə qabağında fiitəsini... bir dəlləyə iki şahı pul verib... həyasız... həyasız! Deyirəm ay məlun, açıl başımdan, mən nə eliyim ki, “Pələ Yusif” Amerika və Afrika vəhşilərindən də vəhşi və alçaqdır!.. Məlun genə əl çəkmir, başlayır ki, indi də yazgilən ki, Hacı usta Bağır ağa mənberdə, o pak mənberdə öylə murdar sözlər danışır ki, hətta Marağanın dümbək çalan lotuları da öylə sözləri danışmağa utanar... cümləsindən ağa minberdə bu cür nifrin eliyir! Pərvərdigara, sən cəmi oruc yeyənləri... naxoşluğuna düşər elə əlx. Peyğəmbərlər dua elərdi ki, Allah bəndələrini belə-belə naxoşluqlardan uzaq eyləsin! Amma vərasətülənbəyalar indi əksinə dua eliyirlər... (amma öz aramızdır, deyəsən ağalar dərd əhlidirlər)... Burada başımı yuxarı qaldırıb deyirəm: ay sənə Allah lənət

eləsin, bu cür sözləri mənə yazdırtma, ayıbdır; məndən rəncidəxatir olarlar; deyir sən yaz, nə işin var, qorxma!... axırı görürəm bu məlun şeytanın sözü qurtarmayacaq! Acıq ilə qələmi tulluyub deyirəm: Allah sənə lənət eləsin, vallah daha ölsən də yazmayacağam.” [10, 352]

Müxtəlif xarakterli hadisələri şeytanın diktəsi ilə yazmayacağını bildiren yazıçı əslində maraqlı bir ifadə tərzilə ətrafında baş verənləri - əxlaqi-tərbiyəvi məsələləri, din maskası altında gizlənənlərin hərəkətlərini, idarəçiliyin qabiliyyətlə deyil, pulla, varla olduğunu, bir sözlə cəmiyyətin acınacaqlı halını təsvir edir.

Əli Nəzmi satirik şeirlərində bəhs etdiyi mövzulardan ustalıqla felyetonlarında da istifadə edir. O, nəsr yaradıcılığında da yüksək ideallar, mükəmməl gələcək uğrunda mübarizə aparır.

“Məzəli” jurnalının 1915-ci il 6-cı sayında (...O...) imzalı “Tərbiyə, yaxud “zəvalli Məmiş” adlı felyetonda təlim-tərbiyə məsələlərinə, valideyn-övlad münasibətlərinə diqqət yetirir:

“Keçənlərdə bizim kəndimizdə Kəblə Qulam adlı bir kişi var idi. Yekə qarın, kələ peysər bir adamdı. Bunun Məmiş adlı bir oğlu da var idi. Kəblə Qulam hər yana getsə idi, Məmiş də onun yanında olardı. Məmiş 11 yaşında idi...

Felyetonda Kəblə Qulaməli elmdən, maarifdən uzaq olan valideynlərin ümumiləşmiş obrazıdır. O, öz övladını yanında gəzdirməklə onun yaşına uyğun olmayan fikirlərlə, münasibətlərlə qarşılaşdırır. O dövrdə onsuz da az olan məktəblərə getməyə valideynləri tərəfindən imkan verilməyən uşaqların günlərini boş-boş gəzib dolanmaqla keçirmələri, bəzən də pis işlərə qurşanmaları və əxlaqi dəyərləri itirmələrini yazıçı bu felyetonunda da zəvalli Məmişin timsalında aydın şəkildə göstərmişdir. Məmiş nəinki Qəribə Həsənin oğlu Sarı ilə, hətta başqa uşaqlarla da qarşılaşdıran Kəblə Qulam oğlunu yüksək mənəvi-əxlaqi dəyərləri ilə deyil qoçuluğu, gücü ilə qürurlanmaq istəyir. Çünki belə ali dəyərlərdən o özü də bixəbərdir. Bu o dövrün uşaqlarının acı həyat həqiqətləridir.

Müsəlmanların yaşadıkları bu cür həyatdan böyük təəssüf hissi keçirən yazıçı buna görə də deyir: “Budur müsəlman övladını bundan yaxşı tərbiyə edə bilməz!!!”

C.Məmmədquluzadə Əli Nəzmi felyetonlarını lakonizm, rəvanlıq və şairin təhkiyə üsuluna görə mənsur şeir adlandırır: “Bu bir neçə sətirdə, doğrudur ki, vəzn və qafiyə yoxdur, bununla bərabər Məşədi Sijimqulunun qələmindən törəyən belə-belə duzlu rəvayətlərin və zərif məzhəkələrin vəzn və qafiyəyə heç ehtiyacı yoxdur”.

Əli Nəzmi kiçik nəsr əsərlərində özünəməxsus orijinal təşbehlər, gülüş doğuran mübaligə və təzadlar yaradır, maraqlı, aydın kompozisiyalar qurur. Demək istədiyi fikri müstəqim şəkildə deyil, oxucunu düşündürən bir tərzdə ifadə edir. O, felyetonlarında əsas hadisədən çox zaman tiplərin qarşılıqlı münasibətində, onların öz dili ilə verir. Təhkiyə, mükəllimə, sual-cavab, deyişmə və s. vasitələrdən bacarıqla istifadə edir, sözün məcazi mənasında məzmunlu satirik gülüş yaratmaqda əsas vasitəyə çevirir.

“Məşədi Sijimqulu”, “Kefsiz” imzaları ilə məşhur olan Əli Nəzminin görkəmli realist kimi tanınmasında felyetonlarının böyük rolu olmuşdur. Əli Nəzminin poeziyasında olduğu kimi, mənsur əsərlərində də mövzu rəngarəng, həyat materialı zəngin, müşahidə dərinidir. Qadın azadlığı, köhnə adət ənənələrin tənqidi, zamanəyə, çar üsul- idarəsinə mənfi münasibət, ruhanilik, dini təəssübkeşlik əleyhinə çıxışlar, ərəb əlifbasının çətinliyini nəzərə çatdırmaq səyi, yeni təlim qaydaları və mədəniyyətin təbliği, ağır kənd məişətinin realist planda əks etdirilməsi və başqa mövzular onun felyetonlarında əsas yer tutur.

Ədəbiyyat

1. Bayramoğlu A. Mollanəsrəddinçi Mirzə Məhəmməd Axundov. AMEA-nın Xəbərləri (Humanitar elmlər seriyası) Bakı: Elm, 2009 №: 3-4
2. Hacıyev C. XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatı tarixi. Bakı, 1955, 434 s.
3. Hophopnamə. Bakı: Qanun, 2012, 423 s.
4. Məmmədquluzadə C. Əsərləri. 6 cildə. 6-cı cild. Bakı: Azərəsr, 1985, 311 s.
5. Məmmədov K. XX əsr Azərbaycan gülüşü. Bakı: Yazıçı, 1989, 309 s.
6. Məmmədov M. Sabir: mübahisələr, həqiqətlər, Bakı, 1990, 280 s.
7. “Molla Nəsrəddin” jurnalı., 1922 № 11
8. “Molla Nəsrəddin” jurnalı., 1922 № 4
9. “Molla Nəsrəddin” jurnalı., 1922 № 35
10. “Məzəli”, 1915, № 6
11. Nəzmi Ə. Seçilmiş əsərləri. Bakı, Şərq-qərb, 2006, 544 s.
12. Novruzov T. Sabir ədəbi məktəbi. Bakı: Yazıçı, 1992, s. 87, 216 s.
13. Şamçızadə Ə.R. Nalələr, fəğanlarım. Bakı: Elm, 1992, s. 59-60, 116 s.

Açar sözlər: Felyeton, süjet, Əli Nəzmi, Cəlil Məmmədquluzadə, “Molla Nəsrəddin”, satirik imza, lakonizm, “Məşədi Sijimqulu”, “Kefsiz”, bədii nəsr, satirik gülüş.

Keywords: Feuilleton, plot, Ali Nazmi, Jalil Mammadguluzade, "Molla Nasreddin", satirical signature, laconicism, "Mashadi Sijimgulu", "Kefsiz", fiction, satirical laughter.

Ключевые слова: Фельетон, сюжет, Али Назми, Джалил, Мамедгулузаде, «Молла Насреддин», сатирическая подпись, лаконичность, «Мешади сиджимгулу», «Кефсиз», художественная литература, сатирический смех.

Xülasə

Məqalədə Əli Nəzminin realist qələm sahibi, tərəqqipərvər bir yazar kimi tanınmasında, felyetonlarının özünəməxsus rolundan bəhs olunur. Onun felyetonlarının toxunduğu məsələ və tənqid etdiyi obyekt cəhətindən də müxtəlif olması vurğulanır.

Əli Nəzminin forma və mövzu baxımından zəngin olan yaradıcılığında sosial ədalətsizlik, öz hüquqlarını düzgün anlamayan və tələb etmək iqtidarında olmayan sadə kütlənin taleyi, məişət şəraiti, onların müdafiəsi böyük vətəndaş yazıçı

münasibəti ilə əks olunmuşdur. Yaşadığı kənd mühitinin incəliklərinə dərinlən bələd olan ustad sənətkar burada qanunların olmaması, insanların özbaşınalığı, güclü-zəif bərabərsizliyi hallarını qələmə almaqla daha güclü, qaydalı-qanunlu, anlayışlı, humanist bir cəmiyyət arzusunda olduğunu ifadə edir.

Əli Nəzminin poeziyasında olduğu kimi, mənsur əsərlərində də mövzu rəngarəng, həyat materialı zəngin, müşahidə dərinidir. O öz felyetonlarında ifadə etmək istədiyi bütün fikirləri vurğulamaqla zəngin sənət nümunələri yaratmışdır.

Əli Nəzminin felyetonları forma və məzmununa, ideya və bədii təsir qüvvəsinə, kəskin satira, mənalı gülüşlə zəngin olmasına görə nəzəri cəlb etməkdədir. Şairin realizminin mahiyyətini, ümumi yaradıcılıq təmayülünü daha aydın təsəvvür etmək üçün bu felyetonları xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

Summary

The article describes the unique role of feuilletons in Ali Nazmi's being popular as a realist and progressive writer. It is emphasized that his feuilletons are different in terms of the subject matter and the object he criticizes.

Ali Nazmi's work, rich in form and subject matter, reflects social injustice, the fate of ordinary people who do not understand and demand their rights, living conditions, their protection with the attitude of a great citizen writer. Being aware of the details of the rural environment in which he lives, the master writer expresses his desire for a stronger, more law-abiding, understanding, humane society by describing the lack of laws, the arbitrariness of the people, and the inequalities of the strong and the weak.

As in Ali Nazmi's poetry, in prose works the theme is colorful, the material of life is rich and the observation is deep. He created rich works of art by emphasizing all the ideas he wanted to express in his feuilletons.

Ali Nazmi's feuilletons attract theorists due to their form and content, the power of ideas and artistic influence, their rich satire and meaningful laughter. These columns are of special importance for a clearer understanding of the essence of the poet's realism, the general creative tendency.

Резюме

В статье обсуждается уникальная роль фельетонов в признании Али Назми писателем-реалистом и прогрессивным писателем. Работа и критика, затронутые его фельетонами, могли иметь место даже после его основания.

Творчество Али Назми, богатое по форме и тематике, отражает социальную несправедливость, судьбу простых людей, которые не понимают своих прав и не могут требовать их, своих условий жизни и их защиты с позицией великого писателя-гражданина. Глубоко осознавая тонкости сельской среды, в которой он живет, мастер-художник выражает свое стремление к более сильному, более законопослушному, понимающему, гуманному обществу, описывая отсутствие законов, произвол людей и неравенство сильные и слабые.

Как и в поэзии Али Назми, в произведениях Мансура тема красочна, жизненный материал богат, наблюдательность глубока. Он создал богатые произведения искусства, подчеркнув все идеи, которые он хотел выразить в своих фельетах.

Фельетоны Али Назми привлекают теоретиков своей формой и содержанием, силой идеи и художественным влиянием, острой сатирой и богатством содержательного смеха. Şairin realizminin mahiyyətini, ümumi yaradıcılıq təmayülünü daha aydın təsəvvür etmək üçün bu felyetonları xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

RƏYÇİ: dos.S.Abbasova